

Svend Thorsen: De danske ministerier 1848–1901. Et hundrede politisk-historiske biografier. (Nyt Nordisk Forlag, 1967). 505 s.

Værket er udgivet af Pensionsforsikringsanstalten i anledning af dens 50-års jubilæum; det skal fortsættes med et arbejde om tiden efter 1901. Formentlig vil det kommende bind i højere grad end det foreliggende blive et kildeskrift, fordi forfatteren her vil have sin egen erfaring at øse af.

Bindet om tiden 1848–1901 bringer biografier af samtlige ministre og dertil rids af den enkelte regerings historie. Biografierne omtaler også ofte ministrenes efterslæggt. Vistnok om dem alle gælder, at de bygger på den kendte litteratur; kildestudier har ikke ført til nyvurderinger, mens der nok fra forskellige kildepublikationer er hentet enkeltheder, som ellers ikke er med i de gængse biografier. Et lignende forhold gør sig gældende for regeringernes politiske historie. Der mangler mærkelig nok samlede betragtninger over og undersøgelser af emner, som nok var af interesse, når det gælder ministeriernes historie: ministrenes faglige og politiske forudsætninger, alder, kongens/konsejlspræsidentens/ledende kredses indflydelse på personvalget m. m. eller så jordbundne forhold som aflønning, pension, »ben«, uniformer, dekorationer. Forhold som disse kunne der uden tvivl være blevet plads til, uden at det ville have svækket værkets udmærkede litterære kvaliteter, som gør det til populærhistorie af høj karat.

Den meget smukt udstyrede bog bringer billeder af samtlige ministre. Som grundlag er benyttet de sammenmonterede billeder fra Folketingets ministergang; det er gode billeder, men noget små i forhold til den pompøse bog.

Vagn Dybdahl

Statsrådets forhandlinger 1848–1863. VIII. bind. 8. december 1859–29. december 1862. Udgivet af Rigsarkivet ved Harald Jørgensen. (Munksgaard, 1968). 639 s.

Den store udgave af statsrådets forhandlinger skrider nu støt frem mod sin afslutning. Bind VIII, som er udkommet i foråret 1968, slutter med geheimestatsrådsmødet den 29. december 1862 og medtager således den første halvdel af Halls andet ministerium. Udgaven skal gå til og med det sidste statsrådsmøde inden Frederik VII's død, dvs. mødet den 19. oktober 1863, så med det tempo, der hidtil er holdt, kan værket ventes at være færdigt om et par år.

Forud for gengivelsen af ministeriet Halls møder meddeler dette bind de sidste møder i geheimestatsrådet under ministeriet Rottwitt. Det indledes i øvrigt med den interessante debat i mødet den 8. december 1859, da det foresloges, at prins Christian – den senere Christian IX – skulle sendes til Holsten som statholder.

Efter fællesforfatningen af 1855 opererede man med begrebet ministerkonferencer i de tilfælde, hvor kongen var forhindret i at præsidere i geheimestatsrådet. Protokollerne fra disse konferencer forelagdes så senere kongen til godkendelse. Under ministeriet Hall afholdtes i årene 1860–62 seks sådanne ministerkonferencer. Også forhandlingsprotokollerne fra disse er taget med i dette bind, der er udgivet efter de samme principper som de foregående syv bind.

H. P. Clausen

Hakon Stangerup: Henrik Cavling og den moderne avis. (Gyldendal, 1968). 393 sider.

Professor, dr. phil. Hakon Stangerup, der er leder af Presseforskningsinsti-

tuttet ved Handelshøjskolen i København, har med denne bog ønsket at skildre det moderne gennembrud i dansk presse. Herved forstås *Politikens* overgang i 1905 til nyt format, ændret opsætning og delvis nyt indhold. Initiativtageren til dette gennembrud var Henrik Cavling, som derfor med rette er gjort til bogens nøgleperson.

Det er imidlertid en af forfatterens fortjenester, at han i bogens første kapitel (s. 11–62) retter blikket mod udviklingen i USA, Storbritannien og Frankrig, således at det klart fremgår, hvilke forbilleder Cavling havde. Man ledes rigtignok herved til den slutning, at Cavling ikke var nogen originalt skabende person, men en behændig, intelligent omplanter med en veludviklet journalistisk tæft for, hvad et dansk, især københavnsk, publikum kunne gøttere.

I bogens 2. kapitel (s. 63–136) skildres den danske presses situation og position ved århundredskiftet. Forfatteren har her haft den udmærkede idé at undersøge, hvad danskerne i forrige århundrede egentlig vidste om den moderne amerikanske presse. Hans kilder er rejseskildringer. Det var i grunden ikke så lidt, interesserede kunne læse sig til; men ingen tænkte på at forfølge de amerikanske blades succes herhjemme. Det er forfatterens dom, at den danske presse i disse år var redaktionelt stivnet. Dette er vel stort set rigtigt; men han overser dog, at der tidligere var gjort spæde forsøg, således af Ove Rode i 1889 med dagbladet *København*, der vel var overvejende litterært, men dog bar tydelige spor af W. T. Stead's *Pall Mall Gazette*.

Forfatteren er jo en kyndig litterat, og der er derfor kommet et både underholdende og instruktivt resultat ud af det, han kalder »jour-

nalistens og avisens image« (s. 83–136), og som består i en gennemgang af de samtidige skønlitterære forfattere, der har skildret den danske presse. Blandt dem var Cavling selv med romanen »Fra de dybe Dale« (1894), som forfatteren har fundet forbilleder til hos Balzac og Maupassant, mens han ikke synes at have blik for de mange utvivlsomt selvbiografiske træk, der findes i bogen. De er i al fald så påfaldende, at en kommentar havde været rimelig.

I kapitlet »Henrik Cavlings læreår« (s. 137–175) analyseres Cavlings program, der var et dagblad, ikke et litterært-politisk tidsskrift. Om Joseph Pulitzer og *The World* skrev Cavling beundrende: »Det er ikke æstetikere, der skriver dette blad. Det er skrevet af detectives, af modige forsorne mænd, der gerne vover livet for en nyhed, af mænd, som hver dag vækker læsernes beundring, fordi de selv oplever, hvad de beskriver«. Videre: »Pulitzers blad henvender sig udelukkende til samfundets lavere lag, til et robust publikum, der har mere indsigt i nævekampe end forstand på poesi . . . ud over sit store sensationelle og refererende stof bringer bladet en uhyre mængde oplysende artikler . . .« (s. 170).

Dette var, hvad Cavling ville give Danmark; men han kunne ikke komme til det i sit eget blad, fordi Edvard Brandes – redaktør af *Politiken* efter Hørups ministerudnævnelse i 1901 – stod ham i vejen (4. kapitel, s. 174–214). Cavling fattede derfor i 1904 en plan om at udgive sit eget dagblad, *Pressen*. Penge havde han selv en del af, resten kunne han rejse hos Wessel og Vett fra »Magasin« og hos direktør H. N. Andersen, ØK. Forfatteren søger ikke rigtig at give nogen forklaring på H. N. Andersens interesse for Cavling og hans blad-

projekt, og kilder herom findes næppe. Man har dog nok lov at antage, at H. N. Andersen ud fra et ønske om at øve politisk indflydelse, gerne stod bag et ikke for decideret liberalt blad – rent bortset fra den publicity, hans virksomheder altid kunne få.

Da kredsen om *Politiken* frygtede det nye blad, lykkedes det overrets-sagfører Oskar Johansen, hvis indsats forfatteren med rette fremhæver, at formå Edv. Brandes til at gå af og afhænde en del af sine aktier. Cavling indtrådte i bladets redaktion som ansvarshavende, men med Ove Rode ved sin side som politisk redaktør. Dette er velkendt; men forfatteren kan give en mængde nye detaljer ved på grundlag af arkivmateriale så at sige dag for dag at følge de skiftende faser i »paladsrevolutionen« (s. 215–280) omkring årsskiftet 1904–05. Man må give forfatteren ret i, at Cavlings sejr var næsten total (s. 263); men det er også rigtigt, som det fremhæves, at Cavling havde måttet høre sig for ønsket om, at Ove Rode som hans medredaktør skulle forstå det politiske stof, hvad der aldrig bekom Cavling vel. Bladet fik derfor ikke i Cavlings tid den bredde, han ønskede.

I bogens 6. kapitel (s. 281–332) redegøres indgående for det nye format og det ændrede indhold, Cavling gav avisen. Især dvæler forfatteren ved Cavlings forbindelse til de skønlitterære forfattere og ved hans opfindelse af kronikken, der skulle opfylde bladets kulturelle forpligtelser. I 7. og sidste kapitel (s. 333–379) behandles bl. a. samtidens kritik af det nye *Politiken*, og der gøres status over Cavlings indsats, som forfatteren vurderer højt; »en vejviser for den moderne journalistik« kalder han den med et citat – på godt og ondt kunne man vel sige.

Da Cavling er gjort til bogens hovedperson, kunne man, selv om der ikke er tale om en biografi, nok have ønsket, at forfatteren var gået noget tættere ind på sin »helt«. Man ville gerne gennem forfatterens briller have set en kort skildring af Cavlings almindelige baggrund og ungdomsår, ligesom man savner facetter i Cavlings psyke, f. eks. det kyniske og det sentimentale. Noteapparatet er vel nødtørftigt, hvis bogen skal tjene forskningen, hvad den afgjort vil komme til. Trods de nævnte indvendinger er det nemlig ikke blot en veloplagt og velskreven bog. Den giver virkelig god og pålidelig oplysning om en væsentlig periode i dansk pressehistorie og dermed i dansk kulturhistorie – indpasset i en international sammenhæng.

Tage Kaarsted

Eigil Olsen: Uhøjtidelige erindringer. Fra rigsdagslivet i Fredericiagade og på Christiansborg. (Fremad, 1968). 128 s.

Den tidligere bureauchef i Rigsdagen har her samlet en række småerindringer fra Rigsdagen. Som titlen også angiver, er det ikke noget systematisk og seriøst værk; det er det anekdotiske, der præger det. I den henseende virker det heller ikke særlig betydningsfuldt; en del er kendt i forvejen, og andet forekommer mindre væsentligt.

Vagn Dybdahl

Richard Andersen: Danmark i 30'erne. En historisk mosaik. (Gyldendal, 1968). 408 s.

I 1937 udgav Arne Sørensen og Erik Halvorsen en bog, der hed »Hvad